

pii syventäväksi oppimääräksi virsiä jo tuntevalle, mutta myös johdatukseksi suomalaisen virsikirjan syntyprosessiin. Teos antaa myös erinomaisen esimerkin virsien tukinnasta. Päätän Huovisen sanoihin, jotka osaltaan kuvaavat teoksen sanomaa: "Vaikka *kronos* eli ajallinen etäisyys Betlehemiin on pitkä, *kairos* eli historian käännekohta voi olla meille totta tänäänkin. Vapahtajan syntymä on menneisyyttä, mutta samalla myös nykyisyyttä."

TEIJA PITKÄNEN
TEOL. MAIST., PORI

ESKO MIETTINEN

Taivaallisia vieraita: Kristillinen enkeliperinne Suomessa. Helsinki: Kirjapaja 2012. 149 s.

Usko enkeleihin näyttää olevan kasvava trendi sekä Suomessa että maailmalla. Suomen evankelisluterilaisen kirkon tilaa ja toimintaa vuosina 2008–2011 kuvaavassa kirjassa *Haastettu kirkko* todetaan enkeliuskon lisääntyneen monissa Euroopan maissa tehdyissä kyselytutkimuksissa, ja että aihetta on ennististä enemmän käsitelty erilaisissa populaarikulttuurin tuotteissa. Yhtenä esimerkkinä mainitaan irlantilainen kirjailija Lorna Byrne, joka on myös käynyt Suomessa kahteenkin otteeseen vuonna 2011. Byrne kertoo nähneensä enkeleitä lapsesta lähtien. Hänen keskeisimpiä ajatuksiaan on, että kaikilla ihmisillä on Jumalan antamana lahjana suoje-lusenkeli, jolta on mahdollista saada tukea ja apua kaikissa elämäntilanteissa. Enkeliteologian ajankoh-taisuudesta kertoo omalta osaltaan sekin, että viime vuonna ilmestyi Eero Huovisen syvällisesti Martti Lutherin *Enkeli taivaan* -virttä luotaava tutkielma WSOY:n kustantamana.

Esko Miettisen teos *Taivaallisia vieraita* käsittelee perusteellisesti kristillistä enkeliperinnettä Suomes-

sa. Teos osoittaa selkeästi, kuinka hankalaa on erottaa toisistaan varsinainen enkelioppi ja kansanperin-teestä rakennusaineita saanut kansanuskonnollisuus. Koska enkelioppia koskeva dogmaattinen aines on melko vähäistä, Miettinen keskittyy pitkälti kansanperinteeseen ja ihmisten enkelikokemuksiin. Niiden hah-mottamisessa hän on tehnyt mittavan työn: hän on käynyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanru-nousarkistossa läpi noin 110 000 "yli-luonnollisen kohtaamista kertovaa muistiinmerkintää". Enkelikokemusten teoreettista pohjaa hahmotta-essaan Miettinen viittaa Marjatta Jauhaisen tutkimukseen *Suomalai-set uskomustarinat: Tyypit ja motiivit* (1999), jossa erilaiset enkelihahmot lajitellaan kahteen ryhmään. Yhtäältä ovat ne enkelihahmot, jotka toimivat jonkinlaisina ihmisen kaksoisolentoina, "haltijoina, suojelijoina tai edel-läkävijöinä". Toiseksi tulevat erityiset enkelit tai suoje-lusenkelit, jotka voivat olla auttaja ihmisen, pienen lin-nun tai lapsen hahmossa. Arkistoon kerättyjen kertomusten mukaan täl-lainen "ihmisen varjelija" voi olla joko enkeli tai haltia, ja molemmilla on kansanperinteen mukaan melko samantyyppisiä tehtäviä: kumpikin suoje-lee ja auttaa.

Enkeliteologialla ei ole kovin vankkaa asemaa luterilaisessa teologiassa, ja enkelit ovat jääneet opin-muodostuksen marginaaliin vanhurskauttamisopin ja kristologian rinnalla. Pietistisen, henkilökohtaista uskoa painottavan ja yksilön pelastukseen keskittyvän hengellisyden näkökulmasta tämä onkin ymmärrettävää. Enkelihengellisyys mielletään myös jossain määrin esoteeriseksi hengellisyden osa-alueeksi. Silti moni on kertonut esimerkiksi seurustelustaan enkeleiden kanssa. Tarjolla on myös erilaisia enkelihoi-toja. Miettisen mukaan vuorovaiku-tus enkelien kanssa onkin tullut viime aikoina hyväksyttävämmäksi.

On myös hedelmällistä havaita – Miettisen tavoin – kuinka läheinen suhde enkelihengellisydel-

lä on fantasian teologiaan ja mystiikkaan. Vampyyriromaaneistaan ja Jeesus-kirjastaan tunnettu mystiikka-viihteen konkari Anne Rice on julkaissut myös enkeliromaanin *Angel Time* (2009). Saman genren edustaja on myös yhdysvaltalainen Danielle Trussonin teos *Angelology* (2010), suomeksi *Enkelioppi* (2011). Myös J. R. R. Tolkien ja J. K. Rowling mainitaan. Miettisen mukaan "(e)nkelioppi vetoaa kyllä mielikuviin, mutta ei juuri ajatteluun".

Enkelihengellisyys ei kuitenkaan ole yksinomaan dogmaattisesti kevyttä. Miettinen poimii suomalaisen dogmatiikan ja teologisen ajattelun historiasta esimerkiksi professori Antti J. Pietilän, joka otti enkeliopin vakavasti ja uskaltautui puhumaan omakohtaisestikin enkelien vaikutuksesta. Kuvatessaan omaa elämänsäkaartaan köyhästä pojasta teologian professoriksi, Pietilä lausui: "Minulla oli mukana suojelevia valtoja". Protestanttisessa teologiassa pitkään marginaalissa ollutta enkelioppia pohtiessaan Pietilä totesi: "Enkeliopin aika voi vielä tulla!" Nyt, 2010-luvulla, Pietilän ennustus näyttäisi toteutuneen tai ainakin olevan toteutumaisillaan.

Kari Mäkinen on tulenkantajia tarkastelevassa väitöskirjassaan osoittanut, kuinka kirjallisuudessa käytetty uskonnollinen kieli ei 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa elänyt kokonaan erillisellä alueella. Etenkin kaunokirjallisuudessa saatettiin esittää uskonnolliseen kieleen vakiintuneilla ilmauksilla myös erityisiä ei-uskonnollisia sisältöjä. Sama toimi myös päinvastoin: uskonnollisen sisällön ilmauksiin saatettiin käyttää ei-uskonnollista kieltä. Uskonto ei siten ollut kokonaan eristynyt muusta ympäröivästä todellisuudesta. Sama ilmenee myös enkelikokemuksissa. Miettinen nimittäin pohtii enkelikokemuksissa käytettyä kieltä. Onko siinäkin tarkoituksena sanoittaa hengellisellä kielellä sinänsä arkisempaa tapahtumainkulkua? Tarkoittaako "oli enkeleitä matkassa" samaa kuin

”olipa hyvä tuuri”? Miettisen mukaan tällaisessa kielessä enkeli on vain ”elämän päälle asetettu koriste”.

Länsimaaisessa kulttuurissa enkelit on irrotettu teologisesta kokonaiskehystä. Erityisesti tämä koskee uusinta enkelifilosofiaa. Miettisen mukaan enkelit ja enkelioppi tulisi nähdä osana kristillisen teologian kokonaiskehystä. Tässä yhteydessä hän käyttää sanaa ”enkelifilosofia”, mikä tuntuu hyvältä valinnalta. Itsekin mieltäisin enkelipohdinnat mieluummin osana uskonnonfilosofiaa kuin dogmatiikkaa. Filosofinen tarkastelukulma tuo aiheen käsittelylle enemmän väljyyttä ja liikkumatilaa.

Muutamaan otteeseen Miettinen puhuu enkelien paikasta kirkon jumalanpalveluselämässä. Kirkkovuodessa on vain yksi pyhä, joka on omistettu enkeleille, mikkelinpäivä. Tällöin vietetään pääasiassa perhemessuja. Vuoden 1958 evankeliumikirjassa pyhä olikin otsikoitu ”Enkelit ja lapset”. Mikkelinpäivän otsikko vuoden 1999 evankeliumikirjassa on lyhykäisyydessään ”Enkelien sunnuntai” ja pelkästään lapsiin liittyviä saarnatekstejä on jätetty pois. Mikkelinpäivän evankeliumi Matteuksen 18. luvun alusta kyllä mainitsee myös lapset, mutta enkelit näytävät saaneen asemansa takaisin.

Miettinen on käynyt läpi myös vuoden 1958 evankeliumikirjan teksteihin pohjautuvan kolmiosaisen *Suomalaisen saarnakirjan* (toim. Martti Sijojoki, 1960–1961). Myös saarnojen tasolla kertautuu lasten ja enkelien liitto; sanoopa eräs saarnaaja Miettisen huomion mukaan, että ”Mikkelinpäivä on lasten sunnuntai!” Kukaan saarnaajista ei mainitse enkeleitä. Uuden evankeliumikirjan ilmestyttyä Matti Poutiainen julkaisi uuden saarnakokoelman *Suuri suomalainen saarnakirja* (2004–2005). Miettinen ei kuitenkaan mainitse Poutiaisen toimittaman saarnakirjasarjan tekstejä.

SAMULI SUOLANEN
TEOL. MAIST., LAPPEENRANTA

HANNA RANSSI-MATIKAINEN

Yhdessä sittenkin: Kokemukset erokriisistä, vertaistuesta ja muutoksesta parisuhteessa. *Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 116. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus 2012. 411 s.*

Hanna Ranssi-Matikainen tarkastelee Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisusarjassa ilmestyneessä käytännöllisen teologian väitöskirjassaan vakavaa parisuhdekriisiä ja siitä selviytymistä. Kriisiin kuuluu usein parisuhteen toisen osapuolen uskotomuus. Tutkimusaineistona on 11 pariskuntaa, jotka ovat Helsingin NMKY:n avioliittoleirien avulla saaneet parisuhteensa eheytettyä. Pariskuntia haastateltiin sekä yhdessä että erikseen. Aineiston pienuudesta johtuen tutkimustuloksia ei voi yleistää, mikä kuuluu käytetyn narratiivisen metodin rajoitteisiin. Laadullisessa tutkimuksessa yleistämisen sijasta puhutaan tulosten siirtämisestä. Tätä teemaa ei kuitenkaan käsitellä tämän tutkimuksen luotettavuusarvioinnissa.

Väitöskirjan taustateorioina ovat Erik H. Eriksonin elämäntieteoria ja Talcott Parsonsin perheteoria. Molemmat ovat vanhoja ja klassisia teorioita. Varsinkin Parsonsin teoria kokonaisuutena soveltuu heikosti tulkitsemaan nykyistä suomalaista monimuotoista perhettä. Tämän vuoksi käytettyä teoriaa voidaan soveltaa nykyajan perheen tutkimiseen vain osittain, mikä on hiukan ongelmallista. Kahta pääteoriaa täydentää teoreettinen katsaus kriisiin ja siitä selviytymiseen.

Väitöskirjan tutkimustehtävä jakautuu kolmeen osaan: ensiksi selvitetään erokriisiin johtaneita kehityskulkuja, toiseksi kartoitetaan avioliittoleirin oma-apuryhmätoiminnasta saatua hyötyä ja lopuksi tarkastellaan haastateltavien nykyhetkistä parisuhteen laatua. Väitöskirja jakautuu näiden kolmen selvittävän asi-

an mukaisesti kolmeen pääluokkaan. Tutkimustuloksista rakentuu mielenkiintoinen kolmiosainen juonnellinen kertomus: kriisi, vaikeuksien kanssa kamppailu ja positiivinen lopputulos. Läheskään aina vakavassa parisuhdekriisissä ei näin käy, mutta tähän tutkimukseen on valittu pariskuntia, joiden parisuhde-elämästä nämä vaiheet löytyvät.

Erokriisin synnyn taustalla ovat ylikuormittava elämä, kommunikatiovaikeudet, sukupuoleen liitetyt roolimallit, erilaiset parisuhteeseen liittyvät odotukset ja rinnakaissuhteet. Tutkimustulokset ovat hyvin odotettuja. Monissa tutkimuksissa on tuotu esille samoja parisuhdetta kriisille altistavia tekijöitä. Kun ihmisillä on parisuhteessa vaikeuksia, he pyrkivät tekemään erilaisia korjausyrityksiä. Ranssi-Matikaisen väitöskirjassa tutkittavat olivat yleensä hakeneet tilanteeseensa apua monesta eri paikasta ja samalla päätyneet myös avioliittoleirille.

Tutkimusasetelmasta johtuu, että kaikkien yhdentoista pariskunnan kohdalla avioliittoleiri luentoineen ja vertaisryhmineen toi merkittävän avun parisuhdeongelmiin. Jo ongelmansa ratkaisseet pariskunnat toimivat kriisissä oleville ihmisille positiivisina esikuvina siitä, että vaikeudet voidaan voittaa. Armo ja anteeksiantamus nousivat tärkeiksi asioiksi kriisin keskellä. Ongelmat eivät ratkenneet nopeasti, mutta pariskunta pääsi hitaasti työstämään suhdettaan kuormittavia asioita. Lukija jää pohtimaan sitä, kuinka monen kohdalla avioliittoleiri eheyttää parisuhdetta ja kuinka moni tulee leirilä pettyneenä pois. Tätäkin kannattaisi tutkia, vaikka sitä ei tarkasteltavan väitöskirjan jatkotutkimusaiheissa mainitakaan. Tässä tutkimuksessa vertaistuellalla on suuri merkitys parisuhteen eheytymisprosessissa. Vertaistuki tarjoaa usein toimivaa apua monien ongelmien ratkaisuun: tunnetuimpia esimerkkejä ovat Anonyymit Alkoholistit ja Painonvartijat.

Tutkimuksessa mukana olevat pariskunnat ymmärsivät avioliitto-